

nu godinu. Velika božanska djela otkupljenja i uspomene tih djela o veselim blagdanima i žalosnim danima zanose srca vjernika. I himni nam to iznose u svojim veselim, zahvalnim, pokorničkim ili žalosnim pjesmama.»

Ovakove pjesme, koje se drže tradicionalne poetike u formi, a uz to su pune poleta i svježine, vjerskih i uzvišenih misli, daleko su više od svjetskih pjesama. Crkveni su himni obavili nekim tajinstvenim svetim čarom, dahom vječnog, nebeskog svijeta.

Dioklecijanov je hram u Splitu već od VII. vijeka predan kršćanskom bogočašću, pa time njegova stara umjetnost, nekada u službi isprazne vjere, služi pravoj svojoj svrsi tekar po Kristovoj vjeri. Otada onaj hram diše kršćaninu i kršćanskom esteti dahom vječne ljepote i odrazom nebeske neprolaznosti. Tako neka je ljepota profanog pjesništva neznam kako zamamna, uzvišeni su himni katoličke liturgije daleko nad njom. Kroz njih dolazi pjesnički dar čovječanstva do svog najuzvišenijeg izražaja i postizava pravi svoj cilj: zanos u Bogu.

A. Alfirević D. I.

Sveti Oci i Marija

U današnje doba štuje Crkva Mariju na izvanredan način. Mnogi misle, da je to štovanje nastalo tek u novije doba, a prije da dostojanstvo Majke Božje nije bilo tako poznato. Ali to nije točno; treba razlikovati, što je novo, a što je otprije. Istina da su neke pobožnosti prema Majci Božjoj nastale istom u novije i najnovije doba; tako na pr. litanije lauretanske, svibanjska pobožnost, Marijine kongregacije, marijanski kongresi, marijanski časopisi i t. d. Isto tako jasnije se ističu neke odličnosti Marijine kao na pr. njezino Bezgrešno Začeće. Ali u duši svojoj duboko su poštivali, visoko cijenili i uzvišivali Mariju već svet Oci; dapače oni u tome često nadvisuju novije pisce; njihove propovijedi nerijetko su tako oduševljene pohvale »blagoslovljenoj među ženama«, kakovih se jedva može naći u novije doba. Tomu se i ne treba čuditi, da je toliko štovana Majka Božja već u ono najstarije doba. Već u svetom Pismu ističe se Marija kao »milosti puna« i kao »blagoslovljena među ženama«, njoj je ponuđeno da pomogne spasti čovječanstvo, i ona je ponudu primila; ističe se, da joj je učinio velike stvari onaj, koji je silan i čije je ime sveto; nju će blagoslovljati svi naraštaji, ona je kao žena suncem obasjana, koja živi u neprijateljstvu sa zmijom — i tako biva druga, bolja Eva.

Može se reći, da su sveti Oci najvoljeli promatrati i vjernici-
ma tumačiti upravo ovu sliku Majke Božje — kao druge Eve. S pravom kaže Redemptorist Toma Livije: »Rekao

bi, da je ova misao tako opsežna, te ona sadržaje u sebi sve, što je poslije bilo definovano i da je pružala obilnu građu za vjeru i pobožnost katolika gledom na milosti i odlike Majke Božje. (Die allerseligste Jungfrau bei den Vätern der 6 Jahrhunderte, iz enleskog preveli Filip Prinz von Arenberg i Dr Heinrich Dhom s. 62). Pa i jest upravo u toj slici izražena sva uzvišenost Marijina. Jer druga Eva znači, da je ona bila uzrokom našega spasenja, kao što je prva Eva bila uzrokom naše bijede i grijeha; znači, da je ona prema Isusu u bitno drugom odnosu negoli svi drugi ljudi i da ih nadvisuje; znači, da je ona doduše podređena drugom Adamu kao duhovna zaručnica, ali da stoji uza nj i u časti; znači, da je ona s Kristom sjedinjena u davanju svrhunaravnog života kao Eva s Adamom davajući naravni život. Ova dakle slika Marijina sadržaje odličnu čast, veliku svetost i uzvišenu djelatnost.

Prema ovim trim točkama razvit ćemo nauku svetih otaca i to po mogućnosti njihovim vlastitim riječima.

I. Marijina odlična čast.

Marija je druga Eva, po kojoj nam je došlo spasenje, kako što je po prvoj Evi došla propast.

Sveti oci i pisci upotrebljavaju ovu sliku u spomenutom smislu.

Justin mučenik († oko 165): »Znamo, da je Sin Božji postao čovjekom od Djevice, da bi neposlušnost isto tako prestala, kao što je po zmiji nastala. Eva je naime još bila djevica, kad je začela od đavola riječ i rodila neposlušnost i smrt; A Marija Djevica začela je vjeru i radost, kad joj je anđeo navijestio, i ona odgovorila: Neka mi bude po riječi tvojoj. Tako je rodila onoga, o kome govore mnoga pisma, kako smo vidjeli; po njemu Bog nadvlada zmiju i njoj slične anđele i ljude, a spasenje donosi onima, koji se kaju za svoju zloću i u njega vjeruju« (Dialogus cum Tryphone n. 010; Migne P. G. 709 f.).

Irenej († oko 200): »Kao što je ljudski rod jedna djevica predala na smrt, tako ga i jedna djevica spasava, i tako se opet ravnoteža uspostavlja, jer jedna djevica popravlja poslušnošću ono, što je druga djevica neposlušnošću pokvarila... Tako bi pobjeđena lukavost zmije jednostavnošću golubice, tako su pokidane veze, koje su nas vezale uza smrt. (Contra haer. V. cap. 19 n. i PG 7, 1175 f); sv. Augustin navodi ovo mjesto pristajući uza nj. (Contra Jul. 1 i, c 3, n 5, ML 44, 644) Djevica Marija je onda pokazala poslušnost, kad je rekla: »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj«; a Eva je pokazala neposlušnost, jer nije slušala, dok je još bila djevicom. Kao što je ova neposlušnošću bila uzrokom smrti sebi i cijelom ljudskom rodu, budući da je bila djevica, premda je imala Adama za muža, tako je Marija poslušnošću postala

uzrokom spasenja za sebe i za cijeli ljudski rod, jer je bila djevica, premda je imala po naređenju muža Josipa (Contra Haer. III c. 22; MG 7, 958).

Prigovaralo se, da se riječ »uzrok« ovdje ne može upotrijebiti u doslovnom smislu: Marija nije uzrokom spasenja, kao što ni Eva nije uzrokom grijeha. Eva nije bila uzrokom grijeha, jer je grijeh prešao na čovječanstvo po Adamu; da je samo Eva sagriješila a ne i Adam, to ne bi uopće bilo istočnoga grijeha; Adam je bio zastupnik roda ljudskoga a ne Eva. Na to bi se moglo odgovoriti: Eva je ipak bila uzrokom upropašćenja u toliko, što je Adama zavela na grijeh. Tako je i Marija uzrokom našega spasenja, budući da je sjajem svoje svetosti privukla Riječ Božju k čovječanstvu. U tome su slične Marija i Eva. Ali u nečem drugom je razlika između njih: Eva nije bila zastupnica čovječanstva u grijehu, a Marija je zastupala čovječanstvo, kad je ona na anđelovo navještenje i ponudu pristala i time preuzela Spas u ime čovječanstva i zaruke sklopila između Sina Božjega i ljudske naravi. Vidi Thomasin (III. 30, 1): »Četvrti je razlog Navještenja bio, da bi se time izrazila kao neka duhovna ženidba između Sina Božjega i ljudske naravi«. Stoga bi se moglo reći: Grijeh smo primili iz krila Adamova, ne iz krila Evina, a spasenje smo primili iz krila Marijina. Ova misao se može naći kod Ireneja, gdje kaže, da se preporođenje zbiva po vjeri iz Djevice (Haer. iv. cap 33 n, 4; MG 7, 1074 f). Massuet, izdavač Irenejevih djela misli, da je ova djevica Crkva. P. Pesch (Die sel. Jungfrau Maria, die Vermittlerin aller Gnaden; S 155) primjenjuje to s pravom na Mariju. Crkva ne mora biti zbog toga isključena, jer Marija i Crkva po shvaćanju svetih otaca sačinjavaju nerazdjeljivo jedinstvo. (Isporedi Maria in ihrem Verhältniss zur Kirche, Pastor bonus 1921/2 S. 186—201). Svakako Eva ostaje u pravom smislu uzrokom naše propasti, jer je bila moralnim uzrokom grijeha Adamova, a Marija ostaje još više uzrokom našega spasenja.

Tertulijan († oko 220) prisposoblja staroga Adama novom Adamu, Kristu i veli: Davao je sliku i priliku (u čovjeku) iznakazio, Bog ju je s naporom opet obnovio. Jer još u djevicu Evu je ušla smrtonosna riječ. Zato je bilo prikladno, da se u jednu djevicu naseli Riječ Božja, koja će davati život, da bi čovječanstvo po istom spolu bilo k spašenju dovedeno po kojem je u propast zavedeno. Eva je vjerovala zmiji, Marija Gabrijelu. Što je prva svojim vjerovanjem pokvarila, to je druga popravila (De carne Christi c 17. ML 2, 827 f).

Sveti Oci nazivaju Mariju redovito drugom Evom. Od mnogih dokaza navest ćemo samo jedan i to sv. Efrema, zastupnika sirske crkve. On raspravlja o tome opširno i veli: »Braćo, djeco Evina, čujte, kako je prva naša majka pala i kako je to Marija popravila .. Po Evi je poništena dična i zavidljiva odlika čovječanstva, a po Mariji je ona opet oživjela... Jasno je da je Marija »vrata života« budući da su kroz nju prosvijetljeni svijet i njegovi stanovnici, koji

su po Evi bili tamom zastrti... Nedužnost i skromnost resila je dvije žene: Mariju i Evu. Prva je bila izvor našega spasenja, druga izvor naše smrti; (Kod Livija, l. c. I. S. 70).

Marija, kao majka Kristova, uzrok je našega spasenja.

To je već po sebi jasno, to slijedi iz navednih dokaza, i sveti Oci to postojano uče. Tako na pr. sv. Jeronim kaže: »Budući da je Djevica u svom krilu začela i rodila dijete, a na ramenima je ovoga gospodstvo, jakog Boga, oca budućeg vijeka, to je time i prokletstvo dignuto; po Evi smrt — po Mariji život. (Epist 22 ad Eustochium; ML 22, 408).

Marija majka Kristova je majka Božja.

Krist Bog, druga Božanska osoba, uzeo je čovječju narav; i ova čovječja narav nije nikada bila odijeljena od vječne Riječi; kad je dakle Marija začela i rodila Krista, to je ona tada začela i rodila Sina Božjega, Boga samoga i ako ne njegovu božansku narav nego samo čovječansku. Tako uče Oci, na pr. Ćiril Aleksandrijski († 444; Epist I. MG 77. 16 B ss), koji među ostalim primjećuje, da Elizabeta nije rodila samo tijelo Ivana Krstitelja nego Ivana, u kome je sjedinjena duša i tijelo u jednu osobu; tako je i Marija rodila Boga, jer je u Kristu božanska i čovječanska narav bila sjedinjena u jednu osobu. Kršćani su uvijek živo i svjesno vjerovali, da je Marija Majka Božja. Car Julijan odmetnik (vladao od 361—3) napisao je jedno djelo protiv Galilejaca (tako je on nazivao kršćane), u kome im predbaci: »Vi ne čete da prestanete Mariju nazivati Bogorodicom.« Tako izvješćuje Ćiril Aleksandrijski (Contra Julianum VIII; MG 76, 901). Nestorije je htio Mariji ovu čast poreći, a sam Ćiril ga radi toga naziva »zmajem, koji govori podmaklo i nerazumno i koji se je odijelio od predaje duhovnih učitelja cijeloga svijeta, dapače i cijeloga nadahnutog Pisma i donosi novotarije prema svojoj pameti. jer tvrdi da sveta Djevica nije Bogorodica nego samo Kristorodica, majka jednog čovjeka« (Quod Christus sit unus; MG 75. 1257 BC). Kad je Nestorije, patrijarha carigradski, stupio pred nared sa svojom krivom naukom, narod je ogorčeno ustao protiv njega i s velikim je veseljem pozdravio biskupe, koji su poslije na koncilu efeškom (431) osudili Nestorija.

Marija je bila majka i ujedno čista Djevica.

Oci govore često, da je Marija bila djevica prije poroda, u porodu i poslije poroda. Iz evanđelja se vidi, da Marija nije imala muža. U riječima Isaije proroka je označeno, da djevičanski znak njezin ni kod poroda nije bio povrijeđen: »Djevica će začeti i roditi«. Tako tumači na pr. sv. Jeronim ovo mjesto. (In Is. ML 24, 119A). Kod sv. otaca nema ni u toj točki nikakove sumnje, da

je djevičanstvo i kod poroda ostalo nepovrijeđeno. Sv. Jeronim kaže o tom na drugom mjestu: »Rastumači mi, kako je Isus prošao kroz zatvorena vrata i dao opipati svoje ruke i pokazao svoju ranu u boku..., i ja ću ti odgovoriti, kako je sv. Djevica i majka, djevica poslije poroda i majka prije zaruka« (Epist. 48 n 21; ML 22, 510). Slično Augustin († 431): »Kako vidite, kod začetka Gospodnjega se dogodilo čudo. Čujte i drugo čudo kod rođenja: djevica je rodila i djevicom je ostala. Već tada kod poroda, prije nego je uskrsnuo Gospodin prošao je kroz zatvorena vrata.« Oci označuju Mariju onim vratima kod Ezekijela 44, 2, kroz koja zatvorena treba da uđe Gospod Bog Izraelov. Ambrozije († 397): »Marija je ona vrata, kroz koja je Krist ušao u svijet, kad je od Djevice rođen, a da nije njezina djevičanstva povrijedio; znamenje djevičanstva ostalo je netaknuto, kad je izašao iz djevice, čije dostojanstvo svijet ne može dosta da razumije«. (De instit. Virginis cap 8 n 52; ML 16, 234C. U Migne-ovoj zbirci je Ambrozije izdat u dva maha, nažalost sa različnim oznakama kolumni). Sv. Proklo, protivnik i nasljednik Nestorijev na patrijarškoj stolici carigradskoj, († 446) veli u svome znamenitom govoru, što ga je možda izrekao na koncilu efeškom u pohvalu Marije: »Emanuel bi bio kao čovjek otvorio ogradu djevičanstva, ali jer je on i Bog, to je nije otvorio, nego je iz majke izišao, kao što je kroz uho unišao. On je rođen onako, kao što je i začeo; unišao je, a da nije dodirnuo, izašao je, a da nije povrijedio — prema proroku Ezekijelu, koji kaže: Ova vrata će ostati zatvorena i neće se otvoriti«. (Oratio I n 10; MG 65, 692 A).

Materinstvo Majke Božje je izvanredno uzvišena pojava.

Sv. Metodije († valjda oko 311) pozdravlja Mariju u jednom govoru: »Ti si dala tijelo Gospodinu, koji je sve imao i ništa nije trebao osim tijela, da bi Svemogući prema svome naumu postao čovjekom. Ima li što veličanstvenije? Ima li što uzvišenije? Kad bismo htjeli dostojno slaviti tebe, Majko Kralja Vječnoga, ne bismo imali dosta vremena ni mi ni sva naša pokoljenja za taj posao. Ta i prorok nas uči, kako si tu nedokučljiva, kad veli: Velika je kuća Božja; ogroman je njezin posjed; velik, beskrajn, visok, neizmjeran (Bar. 3, 24 ss). Zaista ovo proroštvo, ova istinita riječ se proteže na tvoju uzvišenost i veličanstvo; jer jedino ti si bila dostojna da imaš dijela u Božanstvu; jedino ti si rodila po tijelu jedinorođenoga Sina Božjega od vijeka« (Sermo de Simeone et Anna; MG 18, 373).

Basilije, biskup Seleucijski († oko 460.): »Kao što nije lako, što više i nemoguće je bit Božju mislima i riječima prikazati, tako je i otajstvo materinstva Božjega uzvišeno nad svaku misao i govor«. (Oratio 39 in SS Deipatrae Annunt. n 2. MG 85, 429B). Ivan Damašćanski: »Neizmjeran je razmak između slugu Božjih i matere Božje«. (Hom. I. in Dormit. nic MG 96, 716A). Sv. Anselmo nad-

biskup Kenterbrijski († 1109): »Čudnovato, kako je Marija divno uzvišena! Od nje nije ništa veće osim jedinoga Boga. Bog rađa iz svoje biti Sina, koji je sličan njemu i koga ljubi kao sama sebe; toga sina daje Mariji i od Marije ga dobiva istoga, ne nekog drugoga, tako te je jedan te isti zajednički Sin Božji i sin Marijin.« (Oratio 52; ML 158, 956A).

Uzvišenost ovoga materinstva ne postoji zapravo u tjelesnoj vezi (sa Sinom Božjim), nego u duhovnoj.

Augustin: »Marija je bila više blagoslovljena time, što je primila vjeru Kristovu, negoli time, što je začela tijelo Kristovo. Kad je neka žena uskliknula: »Blago utrobi, koja te je nosila, on sam (Isus) odgovori: »Još više blago onima, koji riječ Božju slušaju i drže je.« Eto i njegovoj braći t. j. njegovim rođacima po tijelu, a koji nisu u njega vjerovali, šta im je koristilo ovo rodbinstvo! I materinstvo bi tako za Mariju bilo bez koristi, kad bi ona bila nosila Krista samo pod srcem a ne i u srcu« (De virginitate n 3; ML 40, 398). Neposredno prije toga spominje on zgodu kod Mat 12, 46—50: Javili su naime Gospodinu upravo, dok je govorio, da njegova majka i braća žele s njim govoriti, a on odgovori: Tko je moja majka i tko su moja braća? i pruži ruku prema svojim učenicima i nastavi: Evo moje majke i moje braće, jer svaki onaj, koji čini volju Oca mojeg nebeskoga, moj je brat, sestra i majka. Augustin primjećuje na to, da isti osjećaji svete i pravedne osobe tjesnije spajaju nego li tjelesno rodbinstvo. Ambrozije raspravljajući o toj stvari veli jednako, da duhovne veze uže spajaju negoli tjelesne i dodaje duhovito: »Neka se ne misli, da se ondje povređuje dužna djetinjska ljubav, gdje se zakon Božji ispunjava (naime ljubavi muža k ženi — kako slijedi); jer i ako treba da čovjek ostavi oca i majku i prione uz ženu, da budu dvoje u tijelu jednom, ali ovo otajstvo treba razumjeti u Kristu i Crkvi. I radi toga nije htio svoje roditelje pretpostaviti svome vlastitom (mističnom) tijelu« (In Luc lib 6 n 36 n 38; ML 15, 1764).

Kad je dakle Marija majka Kristova u redu milosti tako uzvišena, t. j. divno združena s Kristom, to će ona biti takova kao duhovna zaručnica njegova u jedinstvu s mističnim tijelom.

Ona duhovna veza je zaručništvo. Marija druga Eva duhovna je zaručnica drugoga Adama.

Marija — kako Augustin zaključuje — nije duhovna majka Kristova, nego samo tjelesna; duhovnim načinom nije se Sin Božji od nje rodio nego obratno ona se rodila od njega i zato može da se ona nazove kćerkom Kristovom. On je po tom i naziva majkom i djevicom Kristovom (De virginitate n. 6), gdje djevica znači isto što i zaručnica, kako što on i Crkvu naziva djevicom Kristovom te (n 2) piše: »Apostol kaže: cijela Crkva-djevica je zaručena jed-

nom mužu Kristu«. Oci opetovano nazivlju Mariju zaručnicom Kristovom i time jasno određuju njezin duhovni odnos prema Kristu. Budući da je ova stvar od velike važnosti, a ipak joj se u današnje dane premalo važnosti posvećuje, to ćemo navesti više svjedočanstava o tome.

Od kolike je važnosti ova stvar, vidi se iz slijedećih razloga: 1. »Zaručnica« je ime, koje označuje duhovni odnos Marije prema Kristu; ako se ne pridrži ovo ime, to se izgubi ova ideja, i tada će se materinstvo shvatiti odviše u tjelesnom smislu i tako upasti u protestantsko shvaćanje. 2. Ako je Marija samo majka, to mora odstupiti od Crkve, koja je zaručnica Kristova; tada bi i ovdje vrijedilo, da čovjek ostavlja majku i prijanja uz ženu, a ona ostaje u tiješnoj životnoj zajednici s Kristom samo onda, ako jest i ostaje najprije zaručnicom Kristovom. 3. Marija je naša duhovna majka, ali ne onako kao što je nebeski Otac naš otac (ta onda bi Krist bio isključen, jer bi dobivali život milosti od Oca i Marije (bez Krista!), nego onako kako je Krist naš duhovni otac; no tada mora Marija biti u zaručničkom odnosu prema Kristu. 4. Marija samo kao majka izgledalo bi kao da je neovisna o Kristu, a uistinu mora da je sva i potpuno ovisna o Kristu i njemu podložna; a to je ona kao zaručnica, koja još više potječe od Krista nego Eva od Adama. Dogodi se kojiput, da se Mariju predstavlja nezgodno kao da ona u nebu zapovijeda Kristu. To dolazi samo odatle, što se je ne promatra kao zaručnicu.

Efrem si predočuje kao da Marija govori Kristu: »Da li ja te nazovem sinom ili zaručnikom ili Gospodinom?... Ja sam tvoja majka, jer sam te začela; zaručnica, jer sam milošću posvećena; tvoja sluškinja i kćerka, jer si me vodom preporodio i krvlju otkupio« (Kod Tome Livija II 226. Preporođenje u doslovnom smislu je zapravo kod Marije isključeno radi njezinog bezgrešnog začeca). A Isusu govori: »Marija je bila, sama za se, tvoja mati; gledom pak na druge žene, bila ti je sestra; ona je bila tvoja majka, u skupini svetih žena tvoja sestra i zaručnica« (ib. 272).

Metodije: »Tvoja majka, čista i neporočna milost, koja te je u svom krilu začela bez čovječjeg sudjelovanja, reče kao djevica, kada su posumjali o njezinoj ženidbenoj vjernosti: Tebi čuvam svoju čistoću i žirim s gorućom svjetiljkom k tebi, o moj zaručnice« (Convivium decem Virginum, Oratio II; MG 18. 211 C) —

Pseudoepifanije: »Ona je zaručnica i iz nje izlazi zaručnik Krist... Gabriel se obraća službenici, zaručnici, majci; on je za Djevicu pirni posrednik, koja će spojiti, što je najplemenitije na nebu i na zemlji. Marija je ona, koju su proroci opisali, prorekli, kako će nebeska Djevica ostati djevicom i postati majkom, te kako će kao pirni dar primiti Duna svetoga« (Homilia V In Laudes Deiparae; MG 43. 489B) — **Ciril Aleksandrijski** reče u svom govoru u Elezu: »Slavimo pohvalnim pjesmama vazda Djevicu Mariju, ovaj sveti hram (Božji) i njezina bezgrešnog Sina i Zaručnika, kome čast na sve vijeke. Amen.« (Homilia IV; MG 77. 996C) — **Sv. Ivan Damašćenski:** »Zdravo, Zaručnice, koju je Duh sveti nakitio kao zaručnicu; tvoj je zaručnik Krist, koji veli u Pjesmi nad pjesmama: Sva si lijepa i ljage nema u tebi; dođi s Libana, zaručnice moja« (In

Nativ. BMV; MG 96. 693 AB). Ovdje, kao i kod Pseudoepfanija Duh sv. je onaj, koji Mariju kiti kao zaručnicu; on je t. j. spoj s njime je njezin zaručnički nakit.

Josip pjesnik himnâ († 883), Bazilijanac: »Kristova zaručnice, koja si nas oslobodila stare krivice i pomoću milosti učinila djecom nebeskog Oca, očuvaj nas, koji te slavimo« (Mariale; MG 105.1115C) **Ivan od Euchaite** (u 11. vij.) reče u provijedi na dan Marijine smrti, da je Krist došao i odveo svoju Majku u nebo, te nastavi: »Gospodin uvodi gospođu, kralj kraljicu, zaručnik zaručnicu, Sin svoju Majku« (Sermo in Deip. dormit. n. 19; MG 120. 1095A). — **Sv. Petar Hrisolog**, nadbiskup u Ravenni († 450) veli u propovijedi: »Žurno polazi glasnik k zaručnici, da od zaručnice Božje isključi svaki čovječji zaručnički spoj ili sklonost na to, ne da zaručnicu oduzme Josipu, nego da je predade Kristu, kome je bila posvećena u majčinu krilu. Krist dakle prima svoju vlastitu zaručnicu, ne otima tuđu, te ne prouzrokuje ocijepljenje, jer svoje stvorenje spaja sa sobom u jednom tijelu« (Sermo 140 De Annunt. Mariae; ML 52.576A) — **Aelred**, cistercijski opat u Riverbyu u Engleskoj, sveto je živio te umro g. 1166. On reče u propovijedi na Marijino rođenje: »Moramo joj služiti, jer je ona naša gospodarica. Ta zaručnica je našeg Gospodina i naša gospodarića, zaručnica je našeg kralja i naša kraljica« (Sermo 20; In Nat. BMV; col. 323 f)

Ispuštamo druga svjedočanstva. U tima se ovdje ili ondje spominje Marija kao Očeva zaručnica, zaručnica Duha svetoga, zaručnica presv. Trojstva. No to se javlja kod poznatijih pisaca i to nije općenito. Kod **sv. Otaca** je Marija **redovito** zaručnica svog Sina, a to se oslanja na sv. Pismo. Marija je naime s Crkvom žena okružena suncem u Apokalipsi; ta je žena u Apok. 19, 7 i 21, 9 zaručnica, žena Janjeta. Time je Marija s Crkvom zaručnica Janjeta. Tako je i Marija s Crkvom kod **sv. Otaca** zaručnica u Pjesmi nad Pjesmama, gdje je Krist zaručnik i kraljica psalma 44., gdje je Krist također zaručnik.

Marija matí živih kao druga Eva, Matí i Zaručnica Kristova.

Origen († 254?) piše: »Isus (na križu) veli svojoj Majci: Gle svog sina! On veli dakle isto, kao da reče: Gle, ovo je Isus, koga si rodila. Ta nitko, koji je savršen, više ne živi, nego Krist živi u njemu. I jer Krist živi u njemu, veli on Mariji: Gle svog sina!« (In 10. 1 n 6; MG 14.32AB) — **Epifanije** († 403) piše, da Eva nije zaslužila časní naslov »Majka živih,« nego je samo možemo nazvati slikom Marijinom, te nastavlja: »Dakako ako se obazremo na ono, što je vanjsko i pada pod naša ćutila, sav rod ljudski potječe od ove Eve. Uistinu je pak Marija svijetu dala život. Ona je rodila živog Sina i postala majkom živih ljudi. Stoga Mariju i nazivljemo majkom živih« (Haer III 18; MG 42.428 C) — **Izidor od Soluna** (14. vij.) veli: »Po njoj je došao život svima

prije i poslije Krista. Anu, Marijinu majku, i Adama i sve prije Krista nosila je Marija u svom krilu i porodila ih je, kada je rodila Otkupitelja« (Sermo I in Nat. Deip; MG 139.21 D)

Prema **Augustinu** (na gore navedenom mjestu) Marija je tjelesna majka Gospodinova, duhovno njegova djevica (zaručnica). No ona je i majka vjernika, koje ona rađa u ljubavi. Ona je »mati Kristovih udova, a to smo mi, jer je ona u ljubavi sudjelovala, da se vjernici rode u Crkvi« (De Virginitate n 6; ML 40.399) — **Gverricus**, prijatelj sv. Bernarda († 1155?): »Ona je mati života, po kome sve živi. Jer ih je porodila, to žive svi od nje« (In Assumpt. Sermo I, n 2; ML 185.188 BC)

Marija je jedno s Crkvom i Crkva je njoj podvrgnuta.

Marija je Kristova zaručnica; i Crkva je to. Marija je mati živih, i Crkva je također. Marija začinje od Duha sv., Crkva također. (Ovo zadnje veli sv. Izidor Sevilski. Allegoriae S. Script. n. 139; ML 83.117C) Marija i Crkva ne mogu biti dvije paralelne veličine, nego moraju biti jedinstvene. Ta Krist nema dvije zaručnice i mi nemamo dvije majke. I Apokalipsa govori o toj jedinstvenosti, gdje je žena okružena suncem Marija s Crkvom, jedna žena, jedna mati, jedna zaručnica. Tako su to sv. Oci shvatili. **Haymo od Halberstadta** († 853): »Mati je Božja ovdje (Apok. 12) Crkva lično. Jer sve što ovdje čitamo, ne može se jednostavno pripisati Majci Božjoj, nego se to odnosi na Crkvu izabranih uopće, jer se dnevno Krist u njoj (u svojim udima) začinje i rađa« (In Apoc. c. 12; ML 117.1081A) — Slično piše i **Alcuin**. Marija se pretvara u Crkvu. Na pr. **Hildebert od Lavardina** u svojoj propovijedi na Navještenje piše: »U ovom začetku (Krista) nalazi se čudesna velika tajna; tajna, kako se Krist spaja s Crkvom ili Riječ s dušom. Djevica je Marija naime postala Crkvom ili svakom vjerničkom dušom, kako veli apostol« (Sermo 55; ML 171.609A) Crkva je kao tijelo Krist, koji zauzima prostor i vrijeme; kao Kristova je zaručnica ona Marija, koja zauzima prostor i vrijeme. Crkva je zaručnica Kristova, koja u Mariji postizava najviše savršenstvo. »Krist si je Crkvu pripojio u lijepoj ljubavi, koja se divno odražuje u Mariji« (Sedulius iz 5. vij. u Carmen paschele 1. V; ML 19.742) Kasnije su Mariju nazvali vratom mističnog tijela, da tako označe njezinu odliku u Crkvi; vratom je nazvaše, jer on spaja glavu i tijelo. Tako veli **Amedej**, biskup Lausanne († 1159) u Hom. 2; ML 188.1311D)

II. Marijina uzvišena svetost.

Sv. Oci je često i prečesto slave. Evo nekoliko primjera:

Efrem: Sveta Gospodo, majko Božja, ti jedina čista u tijelu i duši, ti sve natkriljuješ u čistoći, djevičanstvu; ti si jedina izabrana kao obitavalište svih milosti Duha svetoga, te stoga ti sve-

tošću i čistoćom nadvisuješ sve korove anđela. (Kod T. Livija II, 7) — **Epifanije** kaže: »Ona je u svakom pogledu puna milosti« (Haer 78 n 25; MG 42.737C) **Teodor od Ancyre** piše: »On, koji je pravu djevicu (Evu) stvorio čistu i bez ljage, stvorio je i drugu (Evu) čistu i bez mane« (Hom IV. In Deip. et Simeonenn 5; MG 77.1396C) — **Rikard od sv. Viktora** († 1173?): »Ona nije samo bila svijetla, nego je i sama podavala svoju svjetlost, jer je po njoj svijet zadio svjetlost milosti. Po njoj je ne samo svjetlost milosti sašla na zemlju, nego i duše u nebu blaženo gledaju Boga« (In Cant. c 39; ML 196.546Ds)

Sv. Oci na različite načine slave Marijinu svetost. Ona je njima sjedište božanske milosti, bezdan milosti; nju, nebeski raj, rese sve milosti; ona je bezgrešna, sva bez ljage, sva nevina, sva sveta, prečista, najljepša, presveta, najsvetije svetište Duha svetoga. (Vidi Passaglia, De immac. conc. nn 47, 48, 50, 145, 394, 396) Amo spada i način, kojim sv. Oci uzveličavaju Marijino djevičanstvo. Tu se obično misli na djevičanstvo duha, na čistoću duše. **Grđur Nisenski** († 392) veli, da je djevičanstvo svojstveno najprije Bogu i čistim dusima. (De Virgin. c 2; MG 46.321)

U Marijinoj je svetosti uključeno i to, da Marija nema ni istočnog ni osobnog grijeha, niti zle pohote. **Sv. Efrem** osobito ističe, da je bl. Djevica bez istočnog grijeha začela. (Kod Livija II, 37) — **Rikard od sv. Viktora** izričito piše, da Marija nema **ličnih grijeha**: »Sva si lijepa, moja prijateljice, i ljage nema u tebi. Bl. Djevica Marija bila je sva čista, jer je posvećena u majčinu krilu. Kada se rodila, nje osobno počinila teški ni lagani grijeh« (In Cant. c. 26; ML 196.482C). — U propovijedi, koja je **Hesihiju** podmetnuta, zanosno se ističe i ona odlika Marijina, što nije imala **ni pohote**. On piše: »Kakova Djevica? Najdivnija među ženama, odabrana između djevica, ures naše naravi, slava našeg koljena; ona, koja je spasla Evu od sramote i Adama od kazni; ona, koja je poništila zmijinu oholost; ona, koju vatra pohote nije dotakla« (Sermo V; MG 93.1465A) Isto nalazimo i kod **Rikarda od sv. Viktora** (De Emmanuele l. II, c 31; ML 196.664BC)

Da upotpunimo ovu sliku, dotaknimo se i **zabludā**, u koje su neki sv. Oci upali, kad su pisali o Marijinoj svetosti. Neki su Mariji pripisali previše (per excessum), drugi premalo (per defectum).

Tako je previše tvrdio **Petrus venerabilis**, koji je umro g. 1134. kao opat u Clugnyu. On misljaše, da je Marija kod Navještenja bila tako puna milosti, da je više nije mogla imati (Epist. 1. III, ep 7; ML 189.286 Ds) — Premalo su tvrdili oni Oci, koji su nijekali Bezgrešno začće ili Mariji čak pripisali osobni grijeh. Tako sv. **Anselm** i sv. **Bernard** niječu Marijino Bezgrešno začće; **Origen** je Mariji pripisao osobni grijeh. Kako je Marijina nepropadljivost tijela u vezi s njezinom bezgrešnošću, stoga su neki na Zapadu sumnjali u tu nepropadljivost. Na Istoku su u to jače vjerovali, ali su znali iskititi fantastičnim nakitima.

III. Marijino uzvišeno djelovanje.

Marija je vjerno sudjelovala s Božjom milošću te je zaslužila, da dostojno stoji kao druga Eva uz bok drugog Adama. Ovo je djelovanje već uključeno u predašnjem poglavlju o Marijinoj svetosti. No ovdje ćemo se osvrnuti na Marijino sudjelovanje u djelu otkupljenja. To sudjelovanje ima tri djela: 1. Marija je pristala na Isusovo upućenje, 2. sudjelovala je kod njegove žrtve na križu i 3. sudjeluje u dijeljenju milosti.

1. Marija je pristala na Isusovo upućenje.

Evangelje nam jamči, da je Bog zatražio od Marije, neka bi pristala na Isusovo upućenje. Dakle je spas čovječanstva stojao do privole Marijine. To lijepo opisuje sv. Bernard: »Anđeo čeka na odgovor. Vrijeme je, da se vrati k Bogu, koji ga je poslao. I mi, o gospođo, i mi čekamo na riječ milosrđa; mi, koje tišti osuda prokletstva. Gle, eto ti se nudi nagrada otkupljenja: Ako ti pristaneš, odmah smo mi otkupljeni. Jedna jedina tvoja riječ, i mi ćemo oživjeti« (Super Missus est. Hom. IV n 8s ML 183. 83 s). Ovdje sv. Bernard ne spominje, da je i Marijin spas stojao te privole kod Navještenja. Ta i Marija zadobila je milost, jer je Bog znao, da će ona privoljeti.

2. Marija je sudjelovala kod Isusove žrtve na križu.

Marija je pristala na Isusovo upućenje, ali ne da bude majkom ma kođa Mesije, nego Mesije, kakov je bio preodređen u Božjem planu. Eto tako Marija je morala postati majkom boli, zaručnicom boli. Stoga je ona morala sudjelovati i u žrtvi, od koje će poteći život svijeta«. Obojica prikazaše Bogu žrtvu, ona krvareći u srcu, on krvareći u tijelu« (Ernald, opat u Bonavallis u 12. vij., De Laudibus BMV; ML 189.1727A). Ali dakako samo je krv Boga-čovjeka mogla otkupiti svijet, i tu Marija nije mogla ništa nadodati. »Krist je primio Majčinu ljubav; dapače je nju uključio među one, za koje je On Ocu prikazao žrtvu svoje krvi« (ib). Tako je Marija prikazala žrtvu za sve čovječanstvo i postala majkom živih. »Ova žena nije rodila u bolima kao druge žene, kada je porodila svoga Sina. Ali sada trpi u bolima i mucí i pala je u tuđu, jer je došao njezin čas. Djevica je u mukama Jedinorođenoga porodila spas svih nas i postala je našom majkom« (Rupert od Deutza, † 1135, In 10 l. 13; ML 169.789Cs). Te su boli bile velike (Pseudohieronymus, Ep. 9, n. 14; ML 30.1420).

3. Marija sudjeluje u dijeljenju milosti.

Marija je sudjelovala kod Isusove žrtve na križu kao nitko drugi. To je sudjelovanje svoje vrsti. Slično je Marijino sudjelova-

nje i u dijeljenju milosti. Marija je posrednica između Krista i nas; Krist nam dijeli svoje milosti samo preko Marije. Tako sv. Efreem piše: »Moja gospođo, presveta Majko Božja, puna milosti, neiscrpivo more božanskih i neopisivih milosti i darova, ti djelateljice svih dobara... Po tebi, o Bezgrešna, došli su, dolaze i doći će svaka čast, slava i svetost počevši od prvog Adama do svršetka svijeta apostolima, prorocima, pravednicima i poniznima srcem.« (Otic. Bl. D. M. posrednice svih milosti, 31. svibnja, 2. nokturn, 1. IV). Slično piše sv. Ćiril Aleksandrijski (Hom. 4). German, patrijarha carigradski († 773.), kaže: »Tvoji su darovi bez broja, jer se nitko ne će spasti, ako ne po tebi, o Presveta. Nitko se ne će osloboditi zla nego po tebi, Bezgrešna. Nitko ne dobije milosti, ako ne po tebi, o Prečista. Nitko ne će oćutjeti milosrće, ako ne po tebi, o Najćasnija« (Hom 9 In zonam BMV; MG 98.389B). Slično čitamo kod sv. Ivana Damašćanskog, Ivana Kyriote (10. vij.), Grgura Palmas († oko 1360), Pseudoildefonza. Sv. Bernard piše o Marijinu zagovoru: »On (Bog) je u nju postavio puninu svih dobara, te od nje dolazi, ako dobijemo ma koju milost, ma koji spas. Odstrani ovo sunce, koje rasvijetljuje svijet, gdje je onda dan? Ukloni Mariju, zvijezdu mora, eto ti guste tame i sjene smrti« (In Nativ. BMV de aquaeductu n 6s; ML 183.441AB).

* * *

To je ukratko teologija sv. Otaca o Mariji. Oni nijesu kanili da nam pri tome podadu sistematsku raspravu. No ni to ne bi bilo teško prema njihovim izjavama sastaviti sistematsku Mariologiju. Ideja, koja sve obuhvaća, jest misao o drugoj Evi. Bog, koji je stvorio čovjeka za ženidbu, htio je da ga obnovi pomoću »matrimonium divinum«. Sin je Božji sam drugi Adam, iz koga će poteći sva milost, kako je naravni život potekao iz prvog Adama. Najprije je iz njeđa potekla druga Eva. Ona je iz Verbum incarnatum (iz Riječi, koja će se uputiti) i iza upućenja iz Verbum incarnatum (iz Riječi upućene). Ona je stvorena nutarnjim spojem s Duhom svetim, koji potječe od Riječi i slika je te Riječi (kako vele Oci. Cfr. Tomassin, De incarn. 1. VI. c. 10) te Mariju slično ispunja i oživljuje, kako duša tijelo i čudesno je uzvisuje i čini kadrom, da može biti zaručnicom Božjeg Sina i njegovom vjernom pomoćnicom u djelu spasa, da ljudima dijeli nadnaravni život. Sin Božji učini takovu pomoćnicu svojom Majkom po tijelu; od nje uze tijelo, po kome on dijeli sav život u jedinstvenosti mističnog tijela. Sin takovu Majku pušta da sudjeluje kod žrtve otkupljenja, a ta žrtva omogućuje, da svijet dođe do nadnaravnog života. Sin Božji napokon pušta, da takova Majka bude djelateljicom tog života kod pojedinog čovjeka. Zato je Isus svoju Majku uzeo k sebi u nebo, jer nutarnja životna zajednica ove »božanske ženidbe« (matrimonium divinum) to traži, i u Majci živih ne smije ništa mrtvo ostati. No jer je drugi Adam Bog i sav je nadnaravni život sudjelovanje u božanskom životu, to je Marija za razliku od prve

Eve ne samo u svom početku, nego i u daljnjem nadnaravnom opstanku samo ovisna od Krista kao slika od svog predmeta, kao sjaj oblaka od sunca, kao loza od čokota.

Tko ovako promatra Mariju, tome je ona s Kristom nerastavljiva jedinstvenost; za toga sva slava, kojom Mariju uzvisujemo, odnosi se na Krista. Taj će razumjeti sv. Oce, kada Mariju ovako uzvisuju: »O kraljici se može kazati ono, što je Habakuk rekao o Gospodinu: »Veličanstvo njezino pokriva nebo, i zemlja je puna njezine hvale« (Izidor od Soluna, Sermo I In Nativ. BMV. n 7; MG 139, 20 C). »Tu su ispunjene sve slike i simboli i proroci; svi smjeraju na Djevicu« (Nikeforus Chumus, De festo Dormit. MG 140.1509A).

E. Springer D. I.

